

371.3::811.163.41

<https://doi.org/10.18485/kij.2021.68.1.13>**МАРИЈА В. ЗАПУТИЛ***ШОСМО „Стеван Мокрањац”, Пожаревац
Пожаревачка гимназија, Пожаревац

Оригинални научни рад

Примљен: 31.03.2021.

Прихваћен: 26.04.2021.

САША С. ЧОРБОЛОВОВИЋ**

ОШ „3. октобар”, Бор

ПИСМЕНИ ЗАДАТАК У САВРЕМЕНОЈ НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Предмет овог рада је разматрање школског *писменог задатка* у настави српског језика и књижевности у основној и средњој школи. Основни циљ рада је развијање писмености ученика у складу са потребама савремене наставе и уопште савремених токова образовања. У раду се анализира појам *писменог задатка* у постојећој методичкој литератури; разматрају се наставна поступања у школским страним језицима (у оквиру којих се најчешће испитује усвојеност садржаја из језика, која се тичу провере знања у оквиру писменог задатка); указује се на значај повезивања садржаја подобласти предмета: језик, књижевност и језичка култура (функционални стилови) кроз *писмени задатак*, чиме термин *писмени задатак* постаје шири појам и добија нова значења. Појашњавају се и могући начини вредновања *писменог задатка* и дају се препоруке за реализацију писмених задатака у настави.

Кључне речи: писмени задатак, функционални стилови, форма текста, вредновање.

1. Увод

Писмени задатак је репрезентативни израз ученичке писмености. Он представља важан начин провере успешности ученичког писаног изражавања, стилско-реторичких вештина, индивидуалног речника, асоцијативног и логичког повезивања и развијања почетне мисли и примене правила српског језика. С друге стране, наставна пракса се већ годинама суочава са великим проблемима у радовима ученика који су врло често плагијати или компилација већ постојећих текстова на интернету услед чега наставници све више имају улогу детектива који се бави провером валидности написаног текста а не само вредновањем ученичке успешности и талента. У постојећем начину задавања писменог задат-

* marija.zaputil@gmail.com

** saleprof@gmail.com

ка понављају се форме и теме, што доводи до укалупљености, а инспиративна основа за формулисање је исцрпљена и утиче на смањење ученичке инспирације и мотивације да приступе изради писменог задатка. Ако свему овоме додамо употребу савремених технологија у настави, постављене исходе којима се тежи и стандарде постигнућа којима се мери њихова оствареност, недовољну увежбаност ученика за одговоре отвореног типа, који су утемељени на критичком мишљењу и аргументацији у оквиру важних тестирања (ПИСА тестирање, Завршни испит у основном образовању и васпитању¹), онда је другачији начин организовања писменог задатка у школи више него неопходан.

2. Појам *писмени задатак* у методичкој литератури

Методике наставе српског језика и књижевности као универзитетски уџбеници намењени будућим наставницима српског језика и књижевности имају посебан део посвећен писменим задацима (Николић 2007: 843–898, Илић 2006: 622–664). Без обзира на присутне разлике у њима, постоје заједнички делови: припрема за писмени задатак, израда задатака, прегледање и исправљање, писање побољшане верзије и предлог могућих тема² за писмене задатке. Што се тиче саме припреме за рад, она би морала да буде континуирана и систематична. Николић (2006: 846) наводи бројне правописне, стилске, говорне вежбе (засноване и на примерима из ученичких састава), домаће и школске писмене саставе који би требало да послуже што бољој припреми и унапређењу наставе писмености и индивидуалног изражавања ученика током целе године, између два задатка. Илић (2006: 622) сматра да поред непосредних активности и припрема у ужем смислу постоји и припрема у ширем смислу кроз целокупно градиво не само српског језика него и осталих предмета, па и под утицајем културних институција и медија (позориште, филм, штампа³) које ученици прате.

¹ Писање есеја/есејског одговора ученицима задаје доста проблема. Од школске 2016/2017. год. на Завршном испиту уведено је питање есејског типа у коме ученици треба да у неколико реченица образложе одговор на питање које се поставља на основу мало дужег текста који треба прочитати. Ту се јављају следећи проблеми: читање са разумевањем (не чита се пажљиво и не разуме се прочитано), начин образлагања, тј. тумачења одломка (ученици се недовољно удубе или дословно одговоре на одређено питање), што указује на недовољну увежбаност ученика да могу да одговоре на оваква питања. План текста и бирана питања како би се добио колико-толико добар одговор могу бити одлична вежба за постизање бољих резултата.

² О тематици школских писмених задатака говоре Николић 2006: (715–739), Илић 2006: (623–625), Димитријевић 1962: (27–42), Стефановић 1964: (66–82), Зафировић 1996: (670–678). Аутори су сагласни да теме треба да буду усклађене са узрастом, искуством и интересовањима ученика. Ако сагледамо ову проблематику између понуђеног у литератури и оног што се реализује у наставној пракси, стиче се утисак да су неке теме које се наводе за писмене задатке данас застареле и неактуелне, неке су пак постале толико распрострањене (у најразличитијим формулацијама) да нису више довољно „провокативне” и мотивишуће за писање.

³ Данашња деца више прате поткасте, канале на Јутјубу, странице и профиле на друштвеним мрежама. То што су квалитет и писменост тих садржаја упитни и што их многи наводе као примере лошег утицаја на младе, не треба бити сметња већ додатни подстрек за развијање писмености.

Исправљање писмених задатака може бити различито од наговештаја бољих језичко-стилских решења, отклањања грешке, до упућивања и оспособљавања на самостално служење неким приручником, али и речником. То све зависи од узраста и степена самосталности ученика да успешно коригује свој рад. У складу са тим Илић (2006: 642) говори о три степена самосталности које наставник може најбоље проценити и прилагодити исправак сваком појединачном ученику.

Сви методичари под термином *писмени задатак* подразумевају писане саставе на задату тему у форми описивања, излагања, приповедања или расправе, с тим што се врло често прецизира који облик је ком узрасту примеренији. Ретки су они који овом термину дају проширено значење или пак наводе неке другачије садржаје који би се могли подвести под термин *писмени задатак*. „Писмени задаци званичне поставке не морају увек да буду у виду писмених састава. Добро је кад се у њиховој улози нађу [...] и стилско-језичке анализе краћих тестова, које су током писања ученицима на увиду” (Николић 2006: 843). Маринковић (2000: 128) истиче потребу за разноврсним темама и формама, проблемским и провокативним насловима, слободом у размишљању, стилу и изразу и за постојањем креативне климе која треба да охрабри ученике за такво писање. Међутим, конкретних предлога и краћег упутства за спровођење и другачијег писменог задатка нема.

Страни језици који се изучавају у нашим школама, с друге стране, писмене задатке везују за проверу познавања лексике и разних граматичких садржаја. Понекад се задаје и краћи есеј (тачно утврђен број речи/реченица), текст за превод, писање разгледнице, позивнице, молбе или рекламе, или писање имејла. Писање есеја и превод су уобичајени у завршним разредима средњих школа.⁴ Поставља се питање да ли би таква или слична концепција била могућа и у српском језику. Да ли би бар један писмени задатак у српском језику могао бити у виду систематизације граматике на одређеном књижевном тексту или пак имати облик задатка стилизовања одређеног пасуса или целог састава или текста? Зашто се у већини случајева граматички садржаји систематизују изоловано, ван књижевних текстова који се обрађују, и зашто ученици мисле да су лепе реченице и уопште изражавање привилегија само ретких кад се и то може поправити систематским и упорним вежбањем и радом?

3. Шта још може бити *писмени задатак*

Ако узмемо у обзир анализирану методичку литературу, досадашњу наставну праксу, нове програме наставе и учења, планиране исходе за сваки разред и 11 кључних компетенција, као и постављене стандарде за крај основног и средњег образовања, долази се до закључка да *писмени задатак* у основној и

⁴ Програми наставе и учења не прописују конкретне предлоге за израду писменог задатка, већ се наставници интерно, обично на нивоу стручног већа, договарају како ће изгледати писмени задатак.

средњим стручним школама и гимназијама може бити заступљен кроз све функционалне стилове⁵. Како би јасније било шта би све још могао бити писмени задатак, писмене задатке ћемо најпре груписати кроз функционалне стилове, а потом дати образложења на који начин се могу реализовати у наставном процесу. Писмени задаци се могу груписати на четири врсте:

1. Писмени задатак – књижевноуметнички стил;
2. Писмени задатак – научни стил;
3. Писмени задатак – административни стил;
4. Писмени задатак – публицистички стил.

Прва врста писменог задатка је у настави српског језика и књижевности уобичајена јер ученици готово увек пишу састав или есеј на задату тему која је слободна⁶ или у вези са програмским садржајем из књижевности. Овакав писмени детаљно описују све методике наставе и то кроз различите облике (нарација, дескрипција, извештавање, раправљање⁷). Новина би се огледала у примерима који су нови или нису толико били заступљени у наставној пракси: нпр. наставник може задати започету причу коју ученик треба да доврши; ученицима се може понудити десетак реченица са задатком да од њих направе причу, бајку, приповетку или новелу; наставник може припремити различите слике или фотографије, а ученици треба да изнесу своје утиске, осећања или доживљаје и тако их претворе у своје приче; затим да претворе стрип у причу; преобликују мање успелији састав – ученик добија састав који треба да преобликује стилски, граматички и правописно.⁸ Овде свакако треба узети у обзир и књижевно-научне врсте: биографија (ученик је биограф неке личности); аутобиографија; дневник (нпр. изгубљена страница из дневника); путопис (разгледница као основа за опис неког места). Књижевно-научне врсте су на граници између књижевноуметничког и научног стила, те је могуће посматрати их из оба угла.

Научни функционални стил поред уобичајених садржаја приказа и расправа нуди и другачије облике који би ученицима били занимљиви. Пре свега, прикази се могу односити на филм, позоришну представу, ТВ серију, прочитану стручну или уметничку књигу. Посебно би били интересантни прикази екранизованих књижевних дела која су у лектири, или компаративни прикази књижевног дела и филма/представе. У прилог овоме иде расправа која се може пренети на (не)познати текст са постављеним питањима где би ученици аргументовано одговара-

⁵ Једини стил који не погодује писменом задатку је разговорни стил.

⁶ Слободне теме произлазе из било ког тематског подручја ван градива, а у вези су са учениковим доживљајем, сведочењем или обавештености о нечему.

⁷ В. шире у: Николић 2006: (715–739) и Илић 2006: (575–615).

⁸ Уколико би предложак био неки лоше написан чланак из енциклопедије или одломак из научноистраживачког рада, а ученици имали задатак да га прераде, то би био пример научног стила. Било би интересантно да се овакви састави израђују на темама које се у том тренутку обрађују на часовима природних и друштвених наука.

ли на постављене захтеве.⁹ Тест би могао бити и сличан последњим питањима на Завршном испиту (на крају осмог разреда) – есејски одговори на основу текста; или осмишљен тест систематизације градива на коме би се проверавала функционална веза између граматике и књижевности. Важно је нагласити да тест не треба да буде из граматике или правописа¹⁰, већ да се покаже корелација између свих области нашег предмета и његово функционално повезивање (нпр. само наслов приповетке „Увела ружа” може послужити и за творбену, синтаксичку и стилистичку анализу: одличан пример метафоре у облику синтагме, чији је зависни члан настао претварањем као творбеним поступком, али и за могућност адресирања писма неком од књижевних јунака; или: на почетном стиху „Пођем, клецнем, идем, застајавам” Змајево песме може се испитати глаголски облик и асиндетон, тј. зашто Змај употребљава садашње време у почетном стиху). Писање резимеа и кључних речи на основу неког непознатог или необрађеног текста такође може бити одличан задатак. Своје место може заузети и реферат у облику мањег истраживачког задатка или рада (кратки реферати на основу рада Вука Стефановића Карацића и других значајних личности српске историје). Подразумева се да је за овакав писмени задатак неопходан или припремљени материјал ученика или одабрани извори наставника на основу којих би ученици писали реферат. Може се дати необрађена песма из циклуса или збирке неког аутора из програма коју треба анализирати (нпр. патриотска лирика Милана Ракића; или љубавна лирика Васка Попе).

⁹ Капларевић (2020: 79) у својој необјављеној докторској дисертацији наводи следеће: „Како би ученици били у стању да напишу један аргументативни текст (састав), који је развијен и целовит, потребно је да прво препознају да око одређеног питања постоји неслагање, да је тема о којој пишу контроверзна [...]. Још један од важних предуслова за добру и развијену аргументацију јесте да се сви различити ставови који постоје на одређену тему препознају, узму у обзир и размотре. Остали важни предуслови које ученик треба да узме у обзир при планирању и осмишљавању аргументативног текста (састава) су: проналажење адекватних језичких средстава и израза којима ће се представити, а потом, изношењем добре аргументације, и резрешити конфликт око теме; исказивање сопственог мишљења у виду јасно формулисане тезе; проналажење адекватних доказа којима се постављена теза поткрепљује; давање кредибилитета супротном ставу/мишљењу/аргументима, односно контрааргументима, изношење додатних аргумената којима се оповргава супротан став/мишљење/аргументи, односно контрааргументи. Утврђивање важних елемената за писање аргументативног састава је од велике важности за стицање вештине писања ове врсте састава. Важни елементи аргументативног текста (састава) су: (1) опсежно истраживање о теми; (2) јасно и концизно формулисана теза; (3) информативан и сажет увод; (4) јасно организована структура; (5) добро развијена аргументација (тврдња, доказ, контрааргумент, побијање); (6) снажан закључак; (7) прилагођен стил, прецизан избор речи и разноликост у структури реченица.” Ова докторска дисертација такође говори у прилог томе да писмени задаци могу бити у различитим формама. Посебна вредност доктората огледа се у методичким припремама за обликовање писменог састава на примерима аргументативног текста. Ауторка наводи примере помоћу којих ученик може стећи потребно знање и вештине у обликовању оваквог састава, а наставнику може бити олакшана припрема

¹⁰ Проверивање чисте граматике и правописа треба оставити за контролне задатке.

Административни стил је нарочито значајан у данашњем времену дигиталне комуникације, а нарочито асинхроне онлајн наставе, односно наставе на даљину. Он служи званичној комуникацији, којом ученици треба да овладају. Све чешће ученици долазе у позицију да треба да се званично некоме обрате и напишу, откуцају и пошаљу молбу, мотивационо писмо или радну биографију. Због тога бар један писмени задатак се може томе прилагодити. Ученицима се може задати опис конкретне ситуације на основу које треба да напишу молбу или мотивационо писмо, радну биографију уз пропратно писмо или имејл. Ученици данас често конкуришу за различите стипендије или конкурсе у којима се траже мотивационо писмо и радна биографија. Претходно је неопходно ученике научити свим елементима ових жанрова, а овакав писмени задатак је пожељно реализовати у кабинету информатике јер је електронска форма свих наведених садржаја битан елемент писмености данашњице и онлајн наставе.¹¹

Публицистички стил такође пружа разне могућности за израду писменог задатка. Овај стил представља средство масовне комуникације, те ученици имају могућност да се свакодневно сусретну са њим. Он нуди следеће врсте жанрова који су погодни за израду писменог задатка: вест (добра и лоша вест као подлога за друге жанрове овог стила), интервју (са замишљеном личношћу или књижевним ликовима неког обрађеног текста), извештај (дати вест да је ученици претворе у извештај), репортажа (о актуелним школским догађајима). Иако су извештај и репортажа слични жанрови, добро је да ученици знају у чему је разлика. Ученицима се могу понудити актуелни и њима занимљиви догађаји на основу којих ће израђивати своје писмене задатке.

¹¹ Јанковић (2017: 24–35) даје конкретне предлоге за реализацију писменог задатка на примеру административног стила. Наиме, он говори о функционалној писмености ученика, о потреби за другачијим формама писмених задатака и у сладу са тим, описује час припреме за реализацију писменог задатка у виду службеног писма. Осим тога, аутор даје и начин његовог вредновања (који је сваком наставнику драгоцен помоћ).

Табеларни приказ писмених задатака изгледао би овако:

Редни број	Врста писменог задатка	Типови писмених задатака
	Писмени задатак – књижевноуметнички стил	Описивање Приповедање Извештавање Расправљање ¹² Започета прича Саставити причу, приповетку, бајку или новелу помоћу задатих реченица Утисци на основу задатих слика или фотографија Претварање стрипа у састав Преобликовање састава Биографија Аутобиографија Путопис Дневник
	Писмени задатак – научни стил	Приказ Расправа Тест са аргументацијом (есејски одговори) Тест (повезивање граматике и књижевности) Резиме и формирање кључних речи на основу понуђеног текста Реферат
	Писмени задатак – административни стил	Молба Мотивационо писмо Радна биографија
	Писмени задатак – публицистички стил	Извештај Интервју Репортажа

¹² Преглед шта се све сматра приповедањем, описивањем, извештавањем и расправљањем детаљно разматрају Николић и Илић (Николић 2006: 712–714 и Илић 2006: 575–615).

4. Стандарди, компетенције, исходи

У прилог свему горе написаном говоре званични приручници, правилници, закони, програми наставе и учења. У приручницима *Образовни стандарди за крај обавезног образовања за наставни предмет Српски језик и Општи стандарди постигнућа општег средњег и средњег стручног образовања и испитања у делу општеобразовних предмета* експлицитно су наведени искази о основним знањима и умећима. Стандарди нам показују које и какве ефекте треба и можемо да постигнемо у наставном процесу. Многи стандарди¹³ и на

¹³ Овде ћемо навести стандарде из области писаног изражавања: „СЈ.1.2.1. Зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу); СЈ.1.2.2. Саставља разумљиву, граматички исправну реченицу; СЈ.1.2.3. Саставља једноставан експозиторни, наративни и дескриптивни текст и уме да га организује у смислене целине (уводни, средишњи и завршни део текста); СЈ.1.2.4. Уме да преприча текст; СЈ.1.2.5. Свој језик прилагођава медијуму изражавања (говору, односно писању), теми, прилици и слично; препознаје и употребљава одговарајуће језичке варијетете (формални или неформални); СЈ.1.2.6. Влада основним жанровима писане комуникације: саставља писмо; попуњава различите обрасце и формуларе с којима се сусреће у школи и свакодневном животу; СЈ.1.2.7. Зна да се служи Правописом (школским издањем); СЈ.1.2.8. Примењује правописну норму (из сваке правописне области) у једноставним примерима; СЈ.1.2.9. Има изграђену језичку толеранцију и негативан став према језику дискриминације и говору мржње;” (Образовни стандарди 2010: 18); „СЈ.2.2.1. Саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст, који је целовит и кохерентан; СЈ.2.2.2. Саставља вест, реферат и извештај; СЈ.2.2.3. Пише резиме краћег и/или једноставнијег текста; СЈ.2.2.4. Зна основне особине говорног и писаног језика; СЈ.2.2.5. Зна правописну норму и примењује је у већини случајева;” (Образовни стандарди 2010: 21); „СЈ.3.2.1. Организује текст у логичне и правилно распоређене пасусе; одређује прикладан наслов тексту и поднаслов деловима текста; СЈ.3.2.2. Саставља аргументативни текст; СЈ.3.2.3. Пише приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.), репортажу и расправу; СЈ.3.2.4. Пише резиме дужег и/или сложенијег текста; СЈ.3.2.5. Зна и доследно примењује правописну норму;” (Образовни стандарди 2010: 23); „2.СЈК.1.3.2. Говорећи и пишући о некој теми (из језика, књижевности или слободна тема), јасно структурира казивање и повезује његове делове на одговарајући начин; разликује битно од небитног и држи се основне теме; саставља једноставнији говорени и писани текст користећи се описом, приповедањем и излагањем (експозицијом); уме укратко да опише своја осећања и доживљај књижевног или другог уметничког дела; сажето препричава једноставнији књижевноуметнички текст и издваја његове важне или занимљиве делове; резимира једноставнији књижевни и неуметнички текст; 2.СЈК.1.3.3. У расправи или размени мишљења на теме из књижевности, језика и културе уме у кратким цртама да изнесе и образложи идеју или став за који се залаже, говори одмерено, ослања се на аргументе, у стању је да чује туђе мишљење и да га узме у обзир приликом своје аргументације; пише једноставнији аргументативни текст на теме из књижевности, језика и културе; 2.СЈК.1.3.4. Користи оба писма, дајући предност ћирици; примењује основна правописна правила у фреквентним примерима и уме да се служи школским издањем Правописа; у писању издваја делове текста, даје наслове и поднаслов, уме да цитира и парафразира; саставља матурски рад поштујући правила израде стручног рада (употребљава фусноте и саставља садржај и библиографију); саставља писмо – приватно и службено, биографију (CV), молбу, жалбу, захтев, оглас; зна да попуни различите формуларе и обрасце;” (Образовни стандарди 2015: 8); „2.СЈК.2.3.2. Саставља сложенији говорени и писани текст (из језика, књижевности или слободна тема) користећи се описом, приповедањем и излагањем (експозицијом); у говорној или писаној расправи прецизно износи своје идеје и образлаже свој став; труди се да говори и пише занимљиво, правећи прикладне дигресије и бирајући занимљиве детаље и одговарајуће примере; уочава поенту и излаже је на прикладан начин; прецизно износи свој доживљај и утиске поводом књижевног или другог уметничког дела; сажето препричава сложенији књижевни текст и резимира сложенији књижевни и неуметнички текст с темама непосредно везаним за градиво; пише

основном и на средњем и на напредном нивоу иду у прилог савременој учионици и савременом писменом задатку. Неки од стандарда гласе: „Саставља вест, реферат, извештај” (Образовни стандарди 2010: 13); или: „Пише резиме краћег и/или једноставнијег текста” (Образовни стандарди 2010: 13) – дакле, и стандарди указују на то да овакве типове задатака треба неговати и свакако их увести и на часу писменог задатка.

Предмет Српски језик и књижевност пружа могућност да се унутарпредметне и међупредметне компетенције прожму кроз одговор на захтеве писменог задатка. Кључне компетенције за целоживотно учење и естетика компетенција истичу лепоту и универзалност књижевноуметничких дела. С друге стране, ученици медицинске школе могу добити теме које промовишу здравље, заштиту здравља и здраве стилове живота, ученици економске школе могу добити теме које су везане за предузетништво. У административном стилу дошла би до изражаја дигитална компетенција која је јако важна и за наставу на даљину.

Исходи су дефинисани у сваком програму наставе и учења и представљају очекиване резултате учења који проистичу из стандарда. Овде је несекономично навести све исходе који се наводе у свим програмима наставе и учења (основна школа, средње стручне школе, гимназије), али је важно имати на уму да и они иду у прилог разноврсности писмених задатака. Као пример, овде ћемо извести неколико исхода: ученик ће бити у стању да састави извештај на основу актуелне вести; или: ученик ће бити у стању да напише резиме и кључне речи на основу непознатог текста; или: биће у стању да напише молбу поштујући дигиталну писменост.

5. Поступци и начини вредновања писмених задатака

Када говоримо о реализацији писмених задатака, онда говоримо о припреми писменог задатка, изради и његовој исправци. Важно је да припрема буде добро осмишљена јер она доприноси успешности израде писменог задатка. Од наставника се очекује да јасно образложи тип писменог задатка и прецизира исходе знања, саображавајући их у наставним циљевима. Уколико је у питању књижевноуметнички стил, ученицима треба јасно ставити до знања шта се вреднује, нпр: одговор на тему, стил ученика, композиција рада, поштовање граматичких и правописних правила. Код административног и публицистичког стила јасно се могу навести критеријуми оцењивања (нпр, за молбу: оба заглавља, предмет молбе, поздрав, садржај молбе, датум и место, потпис, прилог). Научни стил такође може дати врло јасне критеријуме када је реч о приказу: да ли је приказ критичког осврта, која је основна тема текста, коме је текст намењен, које су теоријске претпоставке и да ли су оне експлицитно изнете, да ли је коришћена

извештај и реферат; примењује правописну норму у случајевима предвиђеним програмом;” (Образовни стандарди 2015: 12); 2.СЈК.3.3.3. Композиционо и логички складно пише стручни текст на теме из књижевности и језика, као и новински чланак;” (Образовни стандарди 2015: 15).

адекватна методологија, о којим проблемима и ставовима аутор говори, каква је садржина текста/књиге, да ли има личних запажања (када се даје критички осврт било би пожељно водити рачуна о томе да ученици могу критички да сагледају њима познате ситуације, тј. ситуације које су везане за вршњачки и школски живот). Препорука за тестове оба типа је бодовна скала. Уколико се јасно поставе критеријуми, и ученику и наставнику биће лакше: ученик ће знати шта се и колико од њега очекује, а наставнику ће само оцењивање бити много једноставније. Исправка писменог задатка је врло важна: на исправци не треба ученике замарати да преписују комплетне писмене задатке, већ само да исправе оно што у раду није било добро и инсистирати на томе да се направљене грешке више не понављају.

6. Препоруке за реализацију писмених задатака

У току школске године реализују се четири писмена задатка. Препорука аутора је да у току школске године буду најмање два писмена задатка заснована на књижевноуметничком стилу, а друга два у складу са програмима наставе и учења из осталих функционалних стилова (нпр: 2 писмена задатка књижевноуметнички стил, 1 научни, 1 административни; или 3 књижевноуметнички, 1 публицистички; или 2 књижевноуметнички, 2 научни...). Међутим, о самој дистрибуцији писмених задатака и времену за њихову израду пожељно је организовати јавну расправу и чути став наставника у оквиру подружница Друштва за српски језик и књижевност Србије, али и у оквиру оба Завода Министарства просвете. Сигурно је да би при одабиру типова писмених задатака било неопходно имати на уму: програм наставе и учења, врсту школе, састав одељења, потребе својих ученика, али и време за израду и исправку писмених задатака. Пожељно је самостално и проценити колико часова је потребно за израду и колико за исправку писменог задатка. У зависности од типа писменог задатка, писмени задатак треба да траје један или два школска часа. Претпоставка је да су за књижевноуметнички стил или научни потребна два школска часа, а да је за административни или публицистички потребан један школски час.

7. Закључак

У репрезентативној методичкој литератури званичне поставке писменог задатка су састави (једино Николић наводи и друге могућности, али их не обрађује) и то четири доминантна облика: описивање, приповедање, излагање, расправа. Потребе савремене наставе намећу и другачије облике и другачије начине организовања писменог задатка и у основној и у средњој школи. Кроз рад је приказано да се писмени задаци могу ускладити са функционалним стиловима и тако диференцирати. Предложени су и начини вредновања. Поред утврђивања ученичких знања о различитим стиловима и жанровима, настава Српског језика

и књижевности могла би се повезати и са наставом Информатике и рачунарства. Уз постављене исходе везане за израду писменог задатка, успоставила би се боља корелација са стандардима ученичких постигнућа, а ученици би се постепено оспособљавали за писање различитих врста састава у чему би се видела практична страна учења српског језика и књижевности. Стечено функционално знање ученици би могли користити без обзира на то чиме се сутра буду бавили.

Наведене врсте и типови писмених задатака могу се применити и на све стране језике који се изучавају у основним и средњим школама у Републици Србији.

Овај рад оставља могућност додатног истраживања на терену. Једну циљну групу могу сачињавати наставници српског језика у основним и средњим школама, а другу професори методике наставе на факултетима, уз сарадњу са стручњацима из релевантних институција: Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Завод за унапређивање образовања и васпитања, Друштво за српски језик и књижевност Србије, Национални просветни савет, Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Промене јесу тешке, али без реалног сагледавања и укључивања свих важних субјеката засад су немогуће. Писмени задаци не смеју бити искључиво средство оцењивања већ функционалног образовања усклађеног са потребама и временом у коме живимо. Ученици се морају оспособити да разликују битно од небитног, да сагледају суштину, критички изнесу свој став и изразе се сходно потреби и конкретној ситуацији. Да све не би било сведочанство о једној идеји која није заживела, потребно је направити добру стратегију која ће бити јасна и применљива¹⁴, која ће олакшати рад, а дати боље ефекте у стеченом знању ученика.

ЛИТЕРАТУРА

Димитријевић 1962: Радмило Димитријевић, *Основи теорије писмености*, Београд: Савремена школа.

Зафировић 1996: Радомир Зафировић, *Увођење ученика у креативно писање*, у: *Настава и васпитање*, број 45 свеска 4–5, стр. 670–678. Београд: Педагошко друштво Србије, Филозофски факултет у Београду, Институт за педагогију и и андрагогију

Илић 2006: Павле Илић, *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*, Нови Сад: Змај.

¹⁴ Искуство и пракса нам говоре да на писменим задацима преовладава писање састава, а да се тек поједини наставници опредељују за другачије врсте писмених задатака. Сматрамо да у програмима наставе и учења треба да буде јасно методичко упутство шта још може бити писмени задатак.

Јанковић 2017: Ђорђе Јанковић, Функционалност наставе писменог изражавања у средњој школи (на примеру административног стила), у: *Иновације у настави*, XXX, 2017/3, стр. 24–35, Београд: Учитељски факултет.

Капларевић 2020: Тина Капларевић, *Методички приступ настави Језичке културе у домену писменог изражавања*, докторска дисертација (у рукопису), Београд: Филолошки факултет.

Маринковић 2000: Симеон Маринковић, *Методика креативне наставе српског језика и књижевности*, Београд: Креативни центар.

Николић 2007: Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Образовни стандарди 2010: *Образовни стандарди за крај обавезног образовања за наставни предмет Српски језик*. Београд: Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања.

Образовни стандарди 2015: *Општи стандарди постигнућа општег средњег и средњег стручног образовања и васпитања у делу општеобразовних предмета за предмет Српски језик и књижевност (Приручник за наставнике)*. Београд: Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања.

Стефановић 1964: Драгутин Стефановић, *На путевима наставе матерњег језика и књижевности*, Београд: Савремена школа.

Marija V. Zaputil
Saša S. Ćorboloković

WRITTEN ASSIGNMENT IN MODERN TEACHING OF SERBIAN LANGUAGE AND LITERATURE

Summary

The topic of this work is consideration of *school written assignment* in the teaching of Serbian language and literature at the elementary and secondary school. The basic aim of the work is developing literacy of pupils and students in accordance with the needs of modern teaching and, generally, of modern educational flows. The concept of *written assignment in modern methodical literature* is being analyzed; teaching procedures are being considered in teaching of foreign languages at school (within which the adoption of language contents, which is concerned with the checking of knowledge within written assignment, is usually questioned);

the importance of linking the contents of subfields of the subject: language, literature and language culture (functional styles) is indicated through the *written assignment*, through which the term *written assignment* becomes wider term and obtains new meanings. Possible ways of evaluation of the *written assignment* are also being clarified and the recommendations for the realization of written assignments in teaching are given.

Key words: written assignment, functional styles, form of the text, evaluation.